

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

De Munere Concionandi, Exhortandi, Catechizandi - Continens non tantùm praecepta ad artem concionandi discendam accomodata, sed etiam Ideas & Conceptus practicos pro Concionibus in Festis B. V. & SS. Dedicationis, Patrocinij, Novi Anni, Paschatis, Parasceves; item in Primitiis Sacerdotum,

...

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

Exemplar VI. In quo ostenditur, quomodo Vitium aliquod reprehendi, & corrigi debeat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48347](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48347)

liratem sperare potest; de reliquo sibi illud sancti Pauli ad Philipp. cap. 4. dictum putet: *nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione petitiones vestrae innotescant apud DEVM; petite & accipietis*, petite, inquam, cum fide, ut credatis DEVM audire: petite cum spe, ut speretis vos exaudirendos: petite cum charitate & constantia, ut mereamini ea audiri: petite in nomine Christi, quia ipse dixit Joan. 15. *Si quid petieritis Patrem meum in Nomine meo, dabit vobis*, hoc modo, inquam, petite, & accipietis, & sic gaudium vestrum erit plenum hinc temporaliter, & ibi in æternum. Amen.

Exemplar Octavum.

In quo ostenditur quomodo vitium aliquod reprehendi & corrigi debeat?

Thema.

Omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Luc. 14.

Scopus.

Demonstrandum, quàm nullus homo causam superbiendi habeat.

Syllogismus principalis.

Tunc nullam habemus causam superbiendi, quando omnia, per qua ad superbiam incitamus, vel bona non sunt, vel contra aliena sunt; atqui verum est antecedens, ergo etiam consequens.

EXORDIUM.

Solent ij, qui charas aviculas in cubiculo custodiunt, verum quidem volatum in illo relinquare, sed ne in altum se extollere & evolare queant, alas detruncare; hunc modum & DEVS consuevit servare, habet & Is in hoc mundo aviculas aliquas suaviter quidem canentes, idcircoque singulariter ab eo dilectas, id est, tam voce, quàm factis ipsum assidue laudantes & Benedicentes relinquit etiam ipsis libertatem in agendo, sed ne per superbiam in altum se extollant, & ab eo avolent, vel ipse illis per occultas inspirationes aut libros spiritaliales alas magnæ de se æstimationis abscondit, vel certe Concionatores, qui hoc faciant, mittit; quare cum & mihi hoc officium commissum sit, & aliunde mihi notum sit, ha-

alas, quantumcunque abscindantur, semper iterum succrescere, & ego hodie forficem accepi mecum, qua meis Auditoribus alas, si forte alicui nimium iterum succreverint, decurtem. Confido autem, & vos decurtationem hanc tantò liberioribus animis passuros, quanto meliori intentione, solius scilicet gloriæ divinæ & vestræ salutis intentione eam à me fieri nōstis.

Tentatio prima.

Prima tentatio superbiæ oritur ex *statu amplitudine & dignitate*; hinc enim multos reperire est, qui cum Phariseo dicant: *Domine, gratias tibi ago, quod non sum sicuti ceteri hominum*; sed nolite, o boni, nolite de vestra nobilitate aut dignitate gloriari, quia nisi cum virtute conjuncta sit, ab hominibus quidem vanis & insanis, non tamen perinde etiam à DEO & prudentibus magni fieri aut aestimari solet, id quod jam olim Romani sapienter indicârunt, cum duo templa ædificârunt, honori unum, virtuti alterum, sed ita inter se connexa, ut nulli ad honoris templum aditus pateret, nisi per virtutis templum prius transisset; pulchrè insinuant oamnem splendorem & gratiam, quæ vel nobilitati vel dignitati inest, ex virtute velut nativa matrice nasci debere, uti præclarè etiam sanctus Bernardus advertit: dum dixit: *Virtus mater gloria est, sola enim est, cui gloria iure debetur, & securè impenditur; quæ autem est sine virtute aut gloria, profectò indebitè venit, propterè afficitur, periculosè capitur.* Notate hoc, o Nobiles, & unde nobilitas vestra splendorem secum accipiat, discite; certè si primam originem nobilitatis indagare velimus, deprehendemus, olim majores nostros duo potissimum officia; quæ homines magis virtuosos requirerent, & prudentes, exercuisse, scilicet cultum DEI & Patriæ defensionem; ad gemina hæc officia optimos quosque ex se ipsi elegerunt, & illos quidem, qui ad cultum DEO specialius tribuendum fuerunt electi, Canonicos (unde Cathedralis nobilium Ecclesiæ exortæ sunt) alios verò, qui ad Patriam defendendam deputati fuerant, Equites (unde ordo Equitum die *Ritterschafft* nomen sumpsit) appellârunt, utpote qui equis plerumque vehi consueverunt. In hoc autem selectu non ad ipsam præcisè sanguinem & nativitatem attendebant,

bant, quia bene sciebant, hac ratione nos omnes æquales se, juxta notum distychon:

Si Pater est Adam Cunctorum, Mater & Eva,

Omnes nonne sumus nobilitate pares?

Sed virtutis potissimum rationem habebant, non ignorant, quod sanctus Bernardus dixit: *Sola nobilitas est, esse ceterum virtutibus*; hinc more suo egregie nobiles S. Gregorius Nazianzenus hortatus est, dicens: *qui generis splendorem istis, date operam, ut mores quoque nobilitentur*. Sed & vos qui variis in officiis & dignitatibus constituti supercilia propterea attollitis, hanc doctrinam bene notate. memento non propterea quod altiores estis, etiam laude & æstimatione digniores vos esse, id quod ingenioso non nemo fingent ostendit, dum dixit, ortam quondam inter partes domus Contentionem esse, quænam cæteris omnibus præferenda esset, tamque ob causam peritos aliquos æstimatores selectos, qui omnes partes accuratius inspicerent, & qualia quisque in Bona contineret, curiosius observarent. Itaque initium Camino utpote cæteris altiore, quique adeo haud dubie palmam sibi adjudicatum iri sperabat, factum, sed in eo nihil præter altitudinem & extrinsecum candorem, reliqua omnia nigra, fumosa, deformia inventa, quare relicto illo ad alias partes considerandas ventum, quæ quantò erant inferiores, tantò plura & majora in ijs Bona sunt reperta, quousque denique in ipsam cellam descenderunt Arbitri, illamque dulcissimam & selectissimam vino refertam deprehenderunt, tum enim exclamare coacti sunt: Bonum est nos hic esse, atque sine ulla ulteriore controversia palmam præcedentiæ cellæ adscripserunt. O quàm pulchrè superbiorum indolem hic Caminus explicat! sunt namque & illi dignitate, & statu altiores aliis, adeoque ijs, qui exteriora tantum considerant, speciosi apparent, sed si interiora considerentur, nihil nisi ingredo peccati, & fumus vanitatis copiosam olim lachrymarum causam præbiturus reperietur, cum interea humiles dulcissimo vino securæ & tranquillæ conscientiæ abundant. Accedit, quod honor, qui ipsis à subditis exhibetur, non ipsis, sed DEO exhibeatur, id quod bene quondam Agas mulo suo ostendit, dum eidem in publica processione Isis Dæ statum portanti, & quod homines ante se in genua procidere adve-

tegit, elato latus pupugit, dixitque: non tibi, sed Isidi, scilicet honor hic exhibetur. Ita & Servator noster olim Apostolos Lucæ 10. correxit, dum illis ad se cum gaudio venientibus, jactantibusque, quod dæmonia illis subijcerentur, dixit: *Nolite gaudere, quia spiritus vobis subiciuntur, gaudete autem, quod nomina vestra (propter virtutem) scripta sint in calis*: quisquis ergo hanc tentatione pulsari se advertit, illud Ecclesi. 3. consilium altè menti imprimat: *quando magnus es, humilia te in omnibus, & coram DEO invenies gratiam, quoniam magna est DEI potentia solius, & ab humilibus honoratur.*

Tentatio Secunda.

Secundâ tentatio ex corporis pulchritudine oritur, cui mulieres præcipuè sunt obnoxie, à quibus proinde nihil frequentius auditur: Domine, gratias tibi ago, quod non sim sicuti ceteri hominum, deformes, pallidi & uno alterovè membro carentes. His itaque ut alas has præscindam, duas doctrinas, velut duas partes forficis offero, & considerandas relinquo. Prior est, ut bene considerent, quid sit corpus illud pulchrum, unde tantopere efferuntur, nempe ut sanctus Bernardus rectè advertit, simus nive tectus, aut vas stercorum cure bene colorata coopertum, id quod solerter Rex aliquis suis Aulicis declaravit, ut Pater Jacobus Biderman in suis acroamatis refert, dum vas sæditissimo stercore repleti, & supra illud statuam Virginis elegantissimè vestitæ collocari iussit, subinde quid de statua hac Virginis quisque sentiret, edicere præcepit, cùmque omnes eam miris laudibus extollerent, nec satiari ejus aspectu possent, tandem vestes removeri & latentem sub illis cloacam ostendi voluit, simulque dixit: Ecce hoc est pulcherrimum illud objectum, quod in sano propemodum amore complexi estis. Si simili modo mulieres ejusmodi superbæ interdum mentis oculum, non ad exteriorem speciem vestium & cutem, sed ad sordes intus latentibus converterent, profectò & ipsæ cessarent à nimia æstimatione suæ pulchritudinis, atque ad internam pulchritudinem, quæ nulla vetustate aut morbo corrumpitur, totis viribus procurandam se converterent. Posterior doctrina est, quod non vana duntaxat, sed etiam proximo, quem ut nos ipsos

iplos diligere debemus, summè nociva sit pulchritudo, nam ut rectè Salomon ait Ecclesiast. cap. 5. *propter speciem mulieris multi perierunt, & ex hac concupiscentia quasi ignis exarsit.* Experti sunt hoc Samson, David, Holofernes, & innumeri alij, ut non immeritò aliqui faciem mulieris facie Basilisci venenatiorem dicere ausi sint, nam Basiliscus non nocet, si ipse videatur, sed tantum si ipse aspiciat alios, mulieris autem facies etiam ab alio conspecta necat, hinc tam sollicitè monet Ecclesiast. cap. 9. *Virginem non aspicias, ne foris scandalizeris in forma illius;* Hinc sanctus Job tam arctè precepit fœdus cum oculis suis, ut ne cogitaret quidem de Virgine; an non ergo potius tristandi; & se humiliandi; quam se perbiendi occasionem ex pulchritudine sua debent desumere formosæ mulieres, ita sanè, nempe ut pavo pennas suas extensas dimittit, & contrahit, si pedum nigredinem videt, ita & mulieres tales se extollere ob pulchritudinem desinent, si pedes, id est, infelices effectus pulchritudinis considerent. Quare omnes ejusmodi mulieres sapientissimum Salomonis effatum altè pectori suo inscribant. Proverb. 31. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum ipsa laudabiliter;* Sed & Epitaphium ejusmodi mulieris sepulchro quoque olim adscriptum semper in memoria habeant.

Steh still / O Mensch / dich Grab beschau /
Es ligt darinn ein edle Frau /
Sie ware reich / vnd wol gestalt /
Darumb sie liebten Jung vnd Alt /
Jetzt hat die schöne Gestalt ein End /
Jetzt ist all dieb vnd Gunst zertrent.
Ach trau der eittlen Schönheit nit /
Sonst hast mit Fleisch ein ewigen Stritt /
Vor allem lieb der Seelen Gestalt /
Die ist allein / die nit veralt.

Tentatio Tertia.

Tentatio tertia ex divitiis oritur, ob quas non pauci iterum efferruntur, & dicunt: Domine, gratias tibi ago, quod non sim, sicut ceteri hominum; sed & his non difficile est alas præscindere, si pariter duas veritates bene perpendant.

Prima

Prima est, quod divitiarum harum non sint Domini, sed dispensatores tantum, uti clarè sanctus Job cap. 1. insinuavit, dum omnibus divitiis ablatiis dixit: *Dominus dedit, Dominus abstulit*; quis autem non rideat, si *Æconomus, Quæstor, aut Thesaurarius Regis* ob divitias Regis suæ curæ concreditas, de quibus severissimam olim rationem pendere debet, supra alios extollere se vellet; verè non superbiendi sed timendi causas habet talis, maximè si terribilem illam sancti Jacobi cap. 5. sententiam ponderare velit: *Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis. divitiæ vestre putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt, aurum & argentum vestrum eruginavit, & arugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras, sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus; tunc nempe, quando dicitur: stulte, hac nocte animam tuam repetent à te, & quæ parasti, cuius erunt? tunc enim verificabitur, quod Ecclesiast. 41. prædicatur: O Mors, quàm amara est memoria tua homini habenti pacem in substantiis suis! Altera veritas est, quod, qui ejusmodi divitias possident, in manifesto salutis suæ amittendæ periculo versentur, uti jam pridem Servator ipse indicavit, dum dixit Matth. 19. *Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum calorum. Et iterum dico vobis: facilius est Camelum per foramen acus transire, quàm divitem regnum calorum;* Quis non exhorreat ad ejusmodi veritatem ab ipso veritatis Auctore prolatam? quis ceferatur & superbiat propterea, quod sibi magis, quàm alteri via ad felicitatem supremam difficilis sit facta, quisquis ergo tali tentatione pulsatur, saluberrimum sancti Pauli monitum sibi applicet, quod per Timoth. cap. 6. divitibus suggeri voluit: *Divitibus huius sæculi præcipe non sublimè sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in DEO viro, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum, bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant vitam æternam.**

Tentatio Quarta.

Tentatio quarta ex scientiis & artibus oritur, quæ sunt aptissimum nutrimentum superbiæ; hinc meritò dixit Apostolus, VII.

G

stolus.

stolus, scientiam præ reliquis inflare, faceréque, ut plurimi dicant, non sum, sicuti cæteri hominum; sed neque his difficile erit alas suas præscindere, si duo bene perpendant. Primò illam sancti Pauli sententiam 1. ad Cor. 4. *Quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* an fortè justè gloriatur Puer de pulchra scriptura, in qua formanda manum ei Magister duxit? aut certè superbiat Concionator de pulchra Concione habita, quam integram ex libro alieno descriptam declamavit? an non autem DEVS adhuc operatur omnia in omnibus, & manum ad quævis opera ducit? an non ex illo tanquam ex universali libro omnis doctorum scientia deprompta est? quid ergo vanè glorianur? certè non modò non efferri, sed potiùs humiliari deberent, qui scientiis ejusmodi sunt præditi, ut enim sol radios suos plerumque in casas tenues & rimosas magis spargit, magisque eas illuminat, ita DEVS peccatoribus interdum majorem scientiam communicat, ut magis Rei sint & puniantur, si lumine tali malè abutantur; hinc certè Thomas Kempensis lib. 1. cap. 2. *Noli extolli de ulla arte aut scientia, sed potiùs time de data noticia.* Secundò perpendant tales, quòd tales artes & scientiæ sint mera instrumenta, ac proinde sicut Chirurgum non instrumenta, etsi aurea vel argentea sint, sed usus eorum peritus commendat, ita nec Doctorem aut Artificem sua scientia vel ars laude dignum faciat, nisi quatenus eas ad DEVM amandum gloriàmque illius & salutem promovendam usurpat. Id quod eleganter sanctus Paulus 1. Corinth. 13. insinuavit, dum dixit: *Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem autem non habeam, factus sum sicut æsonans & Cymbalum tinniens*, quasi dicat, sicut cymbalum, ad Elevationem hostiæ in Missa pulsari solitum licet plerasque excitet ad pectus percutiendum, variòsque affectus bonos eliciendos, nec tamen propterea aliquid laude dignum egisse censetur; ita nec Doctores, nec Concionatores, si alios ad DEVM cognoscendum & amandum excitent, nisi ipsi faciant, ad quod hortantur, laude digni censendi sunt. Hinc præclare sanctus Augustinus lib. 12. confessus est: *felix ille homo, qui scit omnia illa, se autem nescit; Beatus vero, qui scit, etsi omnia illa nesciat: Qui vero se & illa novit, non propter illa, sed propter se solum Beatus est.* Quisquis ergo

simili tentatione pulsatur, sibi applicet, quod olim sanctus Dorotheus discipulo suo Dositheo ad vanam gloriam ex eo, quod sedulo Infirmis inserviret, capiendam incitato dixit: *Mi Dositheo, tu bonus quidem es Infirmarius, sed non propterea bonus Religiosus.* sic ergo & isti sibi dicant: *Tu quidem es bonus Doctor, Magister, Pittor, Sculptor &c. non tamen propterea bonus Christianus.* Certè adveniente Die Judicii inquit pius Scriptor lib. 1. cap. 3. *non quæretur à nobis, quid legerimus, sed quid fecerimus; nec quàm bene diximus, sed quàm bene viximus; si ergo vis aliquid utiliter scire & discere, ama nescire, & pro nihilo reputari; hæc est altissima & utilissima lectio, suisque vera cognitio & despectio.* Dic ergo potius cum sancto Paulo: *Ego non indicavi, me scire aliquid inter vos, nisi IESVM Christum & hunc crucifixum;* Hunc pro Magistro elige, ab hoc veram scientiam cognoscendi & amandi DEVM discere; verè enim *bene doctus est, qui DEI voluntatem facit, & suam voluntatem relinquit,* ait iterum pius Asceca.

Tentatio Quinta.

Tentatio quinta ex vitæ sanctitate seu bonis operibus nascitur, quæ quidem tantò subtilior est, quantò honestior titulus per illa offerri videtur ad gloriandum; si enim, ut suprà dictum est, Virtus mater gloriæ est, an non justè videtur gloriari posse, qui variis virtutibus prædictum se advertit? an non jure dicere poterit: *DEVS gratias tibi ago, quòd non sum, sicut ceteri hominum;* minimè, & his profectò alæ præsciendæ sunt, id quod facile erit, si considerare velint, quàm pauca opera eorum Bona futura sint, si ad libram divinæ justitiæ examinentur; nimirum omnes fateri debemus illud Isaïæ cap. 64. *facti sumus immundi omnes nos, & quasi pannus menstruata universa Iustitia nostra;* omnes fateri debemus, vitam nostram similem esse argumento Pueri, unam fortè constructionem bonam in argumento, reliqua omnia plena solæcismis & erroribus habentis, aut togæ laceræ mendici pulchrum aliquem centonem assutum gerentis. Hinc merito sanctus Job. cap. 9. dicebat: *Verebar omnia opera mea, sciam quòd non parceres delinquenti;* magis verò adhuc alas estimationis propriæ tales demittent, si perpendant, quàm

nihil sit omne; quod agunt, si cum debito apud DEVM tracto comparetur, quis enim non stultissimum diceret eum, qui multa millia millionum aureorum deberet alicui, & de his aliquando obolum solvisset, gloriari hanc solutione auderet; atqui idem facit, quisquis ob opera quantuncunq; multa & excellentia gloriatur; nam minor est inter talia opera & Beneficia DEI comparatio, quàm inter obolum & multa millia millionum. hinc rectè Christus Lucæ 17. dixit: *Cum feceritis omnia, quæ precepta sunt vobis, dicite: Servi inuitissimi sumus, quod debuimus facere, fecimus.*

Epilogus.

Quare colligamus denique omnes doctrinas & saluberrimam DEI ipsius admonitionem audiamus per Jeremiam dicentem cap. 3. *Non gloriatur sapiens in sapientia sua, non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur dives in divitiis suis, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire & nosse me.* Dicamus proinde cum S. Paulo ad Gal. 6. *absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri IESV Christi.* Dicamus cum sancto Davide. 2. Regum 6. *ludam & vilior fiam, plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis;* sic qui se humiliat, exaltabitur, audiétque: *Amice ascende superius,* ad celum nempe, ubi tantò honorabitur amplius, quantò vilior hinc in suis & aliorum oculis fuerit, humilibusque promissam requiem per totam æternitatem participabit. Amen.

Exemplar Nonum.

In quo ostenditur, quomodo materia aliqua controversifica in Concione tractari debeat.

Thema.

Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno Matth. 2.

Scopus.

Ostendenda motiva fidei Catholicæ, mediæque ad eam conservandam offerenda.

Syllogismus principalis.

Sancti tres Reges videntes Stellam valde gavisi sunt, eamque promptè sequebantur, quia eos ad Christum ducebat; Atque